

KAP-KL

Innehåll

Förkortningar	5
Överenskommelse om KollektivAvtalad Pension – KAP-KL.....	7
§ 1 Innehåll m.m.	7
§ 2 Ändringar och tillägg.....	8
§ 3 Fredsplikt.....	8
§ 4 Rekommendation om Lokalt kollektivavtal KAP-KL	8
§ 5 Lokalt kollektivavtal KAP-KL	8
§ 6 Giltighet och uppsägning.....	8
§ 7 Avslutning.....	9
KollektivAvtalad Pension (KAP-KL) (Bilaga 1).....	11
I Inledande bestämmelser	11
§ 1 Tillämpningsområde.....	11
§ 2 Pensionsförmåner.....	12
§ 3 Ansökan om pension	12
§ 4 Begränsningar i rätten till pension.....	12
§ 5 Uppgiftsskyldighet.....	13
§ 6 Utbetalning av pension.....	13
§ 7 Återbetalning av pension	13
§ 8 Information.....	14
II Lön för beräkning av pension	15
§ 9 Pensionsgrundande lön.....	15
III Avgiftsbestämd ålderspension	17
§ 10 Rätt till avgiftsbestämd ålderspension.....	17
§ 11 Pensionsavgifter	17
§ 12 Avgiftsunderlag.....	18
§ 13 Betalning av pensionsavgift.....	18

§ 14	Val av försäkringsbolag.....	19
§ 15	Utbetalning av avgiftsbestämd ålderspension	19
§ 16	Avgiftsbefrielseförsäkring.....	19
IV	Förmånsbestämda pensioner.....	20
§ 17	Förmånsbestämda pensioner.....	20
§ 18	Pensionsunderlag	20
§ 19	Beräkningstidpunkt	21
V	Förmånsbestämd ålderspension.....	23
§ 20	Rätt till förmånsbestämd ålderspension.....	23
§ 21	Beräkning av förmånsbestämd ålderspension.....	23
§ 22	Oantastbar förmånsbestämd ålderspension	27
§ 23	Uttag av förmånsbestämd ålderspension.....	27
VI	Intjänande av pensionsrätt för förmånsbestämd ålderspension ..	28
§ 24	Intjänande av pensionsrätt efter 2007-01-01.....	28
§ 25	Intjänad pensionsrätt 2007-01-01	28
VII	Livränta	29
§ 26	Rätt till livränta	29
§ 27	Beräkning av livränta.....	29
§ 28	Oantastbar livränta.....	30
§ 29	Uttag av livränta	30
VIII	Särskild avtalspension	31
§ 30	Särskild avtalspension	31
§ 31	Överenskommelse om särskild avtalspension	31
§ 32	Förutsättningar vid överenskommelse om särskild avtalspension	31
§ 33	Rätt till särskild avtalspension för arbetstagare inom räddnings- tjänsten	32
§ 34	Beräkning av särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten.....	33

§ 35	Utbetalning av särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten.....	34
§ 36	Samordning.....	34
§ 37	Uppgiftsskyldighet.....	35
IX	Pension till efterlevande.....	36
§ 38	Rätt till pension till efterlevande.....	36
§ 39	Giltighet	36
§ 40	Pension till efterlevande vuxen.....	36
§ 41	Pension till efterlevande barn.....	38
X	Intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och pensions behållning enligt PFA	40
§ 42	Giltighet	40
§ 43	Intjänad pension	40
§ 44	Pensionsbehållning	42
§ 45	Utbetalning temporärt och partiellt.....	42
XI	Finansiering och tryggande.....	44
§ 46	Finansiering.....	44
§ 47	Tryggande.....	44
XII	Tolkning och tillämpning.....	45
§ 48	Pensionsnämnd.....	45
§ 49	Pensionsnämndens sammansättning.....	45
XIII	Tvister.....	46
§ 50	Handläggning av tvister.....	46
§ 51	Skiljenämnd.....	46
XIV	Övergångsbestämmelser	47

Centrala och lokala protokollsanteckningar (Bilaga 2)	51
I Särskilda frågor KAP-KL	51
II Särskilda frågor PFA	54
III Särskilda frågor PA-KL	55
Centrala protokollsanteckningar (Bilaga 3)	57
I För pensionsnämndens beslut	57
II För förhandlingar	59
III För analys och översyn	60
IV För övriga frågor	61
Försäkringsvillkor för Avgiftsbefrielseförsäkring för anställda i kommuner och landsting m.fl. (Bilaga 4)	63
Lokalt kollektivavtal KAP-KL (Bilaga 5).....	67
Lokalt kollektivavtal KAP-KL (Bilaga 6).....	69
Riktlinjer för arbetsgivarens informationsansvar.....	71

Förkortningar

AB	Allmänna bestämmelser
AGS-KL	Avtalsgruppsjukförsäkring för anställda hos kommuner och landsting, församlingar m.fl.
ATP	Allmän tilläggspension
BEA	Bestämmelser för arbetstagare i arbetsmarknadspolitiska insatser
EPL	Lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn
FAL	Försäkringsavtalslagen (2005:104)
FPBB	Förhöjt prisbasbelopp – är ett i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) reglerat belopp som bestäms av regeringen varje år med hänsyn till förändringarna i konsumentprisindex
FörL	Föräldraledighetslagen (1995:584)
HÖK	Huvudöverenskommelse om lön och allmänna anställningsvillkor
IBB	Inkomstbasbelopp – är ett i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) reglerat belopp som bestäms av regeringen varje år med hänsyn till förändringen av inkomstindex, som är ett tal som visar inkomstutvecklingen i samhället
IL	Inkomstskattelagen (1999:1229)
KAP-KL	KollektivAvtalad Pension – pensionsavtal för arbetstagare hos kommunal arbetsgivare
KHA	Kommunalt Huvudavtal
LAF	Lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring
LAS	Lagen (1982:80) om anställningsskydd

LRA	Lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister
LSP	Lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd
MBL	Lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet
Med stud	Villkor för medicine studerande som vikarierar på underläkareanställning
PA-KL	Pensionsavtal för arbetstagare hos kommuner och landsting – <i>det före PFA gällande pensionsavtalet</i>
PAN	Kollektivavtal om lön och anställningsvillkor för personlig assistent och anhörigvårdare
PB	Pensionsbestämmelser i PFA – <i>som ingår i PFA</i>
PBB	Prisbasbelopp – <i>är ett i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) reglerat belopp som bestäms av regeringen varje år med hänsyn till förändringarna i konsumentprisindex</i>
PFA	Pensions- och försäkringsavtal – <i>före KAP-KL gällande pensionsavtal för arbetstagare hos kommunal arbetsgivare</i>
PU	Pensionsunderlag
RiB	Kollektivavtal om lön och andra anställningsvillkor för räddningstjänstpersonal i beredskap
SMO	Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

Överenskommelse om KollektivAvtalad Pension – KAP-KL

Parter

Arbetsgivarsidan

Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet och Arbetsgivarförbundet Pacta

Anmärkning

Det antecknas att Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet under år 2007 gemensamt bildar ett nytt förbund, Sveriges Kommuner och Landsting. Från och med samma tidpunkt övergår partsställningen i detta kollektivavtal till Sveriges Kommuner och Landsting.

Arbetstagarsidan

Svenska Kommunalarbetareförbundet, OFRs förbundsområden Allmän kommunal verksamhet, Hälso- och sjukvård samt Läkare jämte i förbundsområdena ingående organisationer, Lärarnas Samverkansråd samt AkademikerAlliansen och till AkademikerAlliansen anslutna riksorganisationer

§ 1 Innehåll m.m.

Parterna träffar detta kollektivavtal, KollektivAvtalad Pension – KAP-KL, nedan kallat avtalet.

Till avtalet hör också följande bilagor.

- a) KollektivAvtalad Pension (KAP-KL) (bilaga 1),
- b) Centrala och lokala protokollsanteckningar (bilaga 2),
- c) Centrala protokollsanteckningar (bilaga 3),
- d) Försäkringsvillkor för Avgiftsbefrielseförsäkring (bilaga 4), och
- e) Lokalt kollektivavtal KAP-KL (bilagorna 5 och 6).

§ 2 Ändringar och tillägg

I avtalet ska också ingå de ändringar och tillägg till avtalets bestämmelser som parterna träffar överenskommelse om under tid då avtalet gäller.

§ 3 Fredsplikt

Under tid då avtalet gäller ska ändringar och tillägg till avtalets bestämmelser förhandlas under fredsplikt.

§ 4 Rekommendation om Lokalt kollektivavtal KAP-KL

Parterna rekommenderar berörda arbetsgivare som är kommun, landsting, region eller kommunalförbund och berörda arbetstagarorganisationer att anta Lokalt kollektivavtal KAP-KL som lokalt kollektivavtal med den utformning och det innehåll som framgår av bilaga 5. Parterna är överens om att ett sådant avtal ska anses ha kommit till stånd genom att arbetsgivaren beslutar att anta det som lokalt kollektivavtal. Arbetsgivaren ska lämna protokollsutdrag över beslutet till de berörda arbetstagarorganisationer som begär det.

§ 5 Lokalt kollektivavtal KAP-KL

För de arbetsgivare som är medlemmar i Arbetsgivarförbundet Pacta och inte omfattas av § 4 ovan och berörda arbetstagarorganisationer träffas härmed Lokalt kollektivavtal KAP-KL enligt bilaga 6.

§ 6 Giltighet och uppsägning

Avtalet gäller tills vidare från och med den 1 januari 2006.

Avtalet upphör vid ingången av ett kalenderår, om en part skriftligen säger upp avtalet minst tre kalendermånader före årsskiftet. Med uppsägningen ska följa ett förslag till nytt kollektivavtal.

Avtalet upphör endast för de parter som uppsägningen gäller. Har en part sagt upp avtalet har annan part enligt 29 § MBL rätt att säga upp avtalet till samma tidpunkt. För sådan uppsägning gäller en minsta uppsägningstid av två kalendermånader.

Avtalet kan tidigast upphöra den 1 januari 2008.

§ 7 Avslutning

Förhandlingarna förklaras avslutade.

Vid protokollet

Agneta Åhlin

Justeras

För **Landstingsförbundet**

Åke Hillman

För **Svenska Kommunförbundet**

Åke Hillman

För **Arbetsgivarförbundet Pacta**

Åke Hillman

För **Svenska Kommunalarbetsförbundet**

Annika Falk

För **OFRs förbundsområde Allmän kommunal verksamhet** jämte i förbundsområdet ingående organisationer

Elisabeth Sasse

För **OFRs förbundsområde Hälso- och sjukvård** jämte i förbundsområdet ingående organisationer

Elisabeth Sasse

För **OFRs förbundsområde Läkare** jämte i förbundsområdet ingående organisationer

Elisabeth Sasse

För **Lärarnas Samverkansråd**

Elisabeth Sasse

För **AkademikerAlliansen** och till AkademikerAlliansen anslutna
Riksorganisationer

Harald Mårtensson

KollektivAvtalad Pension (KAP-KL)

I Inledande bestämmelser

§ 1 Tillämpningsområde

Mom. 1 KollektivAvtalad Pension (KAP-KL) gäller för en arbetstagare för vilken tillämpas AB, BEA, Med stud, PAN eller RiB, om han eller hon inte omfattas av andra bestämmelser om pension genom anställningen.

KAP-KL gäller inte för en arbetstagare som tillträder en anställning efter det han eller hon har fyllt 67 år.

Efter det att arbetstagaren har avgått från anställningen gäller KAP-KL för honom eller henne under tid som särskild avtalspension betalas ut, samt avseende beräkning och utbetalning av pension i övrigt.

Om arbetstagaren avgår från en anställning och därefter tillträder en ny anställning hos arbetsgivaren inom 30 kalenderdagar ska anställningarna betraktas som en anställning vid tillämpning av bestämmelserna i KAP-KL.

Mom. 2 En arbetstagare är skyldig att följa de ändringar av bestämmelserna som parterna träffar överenskommelse om. Detta gäller även en före detta arbetstagare och hans eller hennes efterlevande i de delar som rör beräkning och utbetalning av pension.

Mom. 3 I KAP-KL menas med kommunal arbetsgivare; kommun, landsting, region, medlem i Arbetsgivarförbundet Pacta, samt annan av Pensionsnämnden godkänd arbetsgivare.

Anmärkning

Om Pensionsnämnden, se §§ 48 och 49.

§ 2 Pensionsförmåner

Pensionsförmånerna är

- a) avgiftsbestämd ålderspension (§§ 10–16),
- b) förmånsbestämd ålderspension (§§ 20–23),
- c) livränta (§§ 26–29),
- d) särskild avtalspension (§§ 30–37), och
- e) pension till efterlevande (§§ 38–41).

Anmärkning

Om intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och pensionsbehållning enligt PFA, se §§ 42–45.

§ 3 Ansökan om pension

En arbetstagare ansöker om pension enligt arbetsgivarens anvisningar. Arbetstagaren har rätt att få pension utbetalad tre månader efter det att arbetsgivaren tagit emot sådan fullständig ansökan. För avgiftsbestämd ålderspension gäller i detta avseende vad som överenskommits mellan arbetstagaren och försäkringsbolaget.

Om arbetstagaren avgår från sin anställning på arbetsgivarens begäran och pension ska börja betalas ut från avgången behövs ingen pensionsansökan.

§ 4 Begränsningar i rätten till pension

Mom. 1 Arbetsgivaren kan besluta att en arbetstagare helt eller delvis inte ska ha rätt till pension med anledning av att han eller hon lämnat oriktiga eller ofullständiga uppgifter om sitt hälsotillstånd eller annat förhållande av vikt i anslutning till anställningen. Omständigheterna ska vara sådana som vid försäkringsfall krävs för påföljd för brott mot upplysningsplikten enligt 12 kap. 1–4 §§ FAL.

Mom. 2 Arbetsgivaren kan besluta att en arbetstagare eller hans eller hennes efterlevande helt eller delvis inte ska ha rätt till pension med

anledning av att han eller hon uppsåtligt har framkallat en arbetstagares arbetsoförmåga eller död. Omständigheterna ska vara sådana som vid försäkringsfall krävs för påföljd för brott avseende framkallande av fara enligt 12 kap. 8 § FAL.

§ 5 Uppgiftsskyldighet

En arbetstagare eller hans eller hennes efterlevande är skyldig att enligt arbetsgivarens anvisningar lämna de uppgifter som behövs för beräkning av pensionen och för att fastställa rätten till den. Lämnas inte sådana uppgifter kan arbetsgivaren besluta att pensionen ska minskas i skäligen omfattning eller att rätten till pensionen ska upphöra.

För fortsatt rätt till utbetalning av pensionen ska arbetstagaren eller hans eller hennes efterlevande styrka sin rätt till den, om han eller hon inte är folkbokförd i Sverige.

Anmärkning

En arbetstagare eller hans eller hennes efterlevande som inte är folkbokförd i Sverige ska till sin pensionsansökan bifoga intyg, utfärdat av behörig myndighet i utlandet, med uppgifter om födelsestid, civilstånd och annat som behövs för att rätten till den sökta pensionen ska kunna bedömas.

§ 6 Utbetalning av pension

Mom. 1 Pensionen betalas ut månadsvis efter den kalendermånad då villkoren uppfylls för att få den utbetalad eller ändrad. Pensionen betalas ut till och med kalendermånaden då förutsättningarna för att betala ut den upphör att gälla. Om inte annat framgår av dessa bestämmelser betalas pension ut livsvarigt.

Mom. 2 Om pensionens månadsbelopp inte uppgår till 0,2 procent av prisbasbeloppet (PBB) kan arbetsgivaren besluta att betala ut pensionen som en engångsersättning, beräknad enligt de tariffer som godkänts av Pensionsnämnden.

§ 7 Återbetalning av pension

Mom. 1 Om en arbetstagare eller hans eller hennes efterlevande får pensionen utbetalad utan att ha rätt till den eller pensionen betalas ut med ett för högt belopp, och han eller hon har orsakat detta genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgiftsskyldighet

eller på annat sätt, ska arbetstagaren eller hans eller hennes efterlevande betala tillbaka det belopp som han eller hon fått för mycket. Detsamma gäller om arbetstagaren eller hans eller hennes efterlevande borde ha insett att utbetalningen var oriktig.

Mom. 2 Om för mycket pension har betalats ut enligt ovan kan sådant belopp regleras på kommande pensionsutbetalning(ar) till arbetstagaren eller hans eller hennes efterlevande i enlighet med lagen (1970:215) om arbetsgivares kvittningsrätt. Arbetsgivaren kan besluta att helt eller delvis efterge beloppet.

§ 8 Information

Arbetsgivaren ska fortlöpande informera arbetstagaren om hans eller hennes pensionsförmåner.

II Lön för beräkning av pension

§ 9 Pensionsgrundande lön

Mom. 1 En arbetstagares pensionsgrundande lön beräknas per kalenderår och begränsas till högst 30 inkomstbasbelopp (IBB).

Mom. 2 Den pensionsgrundande lönen är de förmåner i anställningen enligt § 1 mom. 1 som arbetsgivaren har betalat ut till arbetstagaren enligt:

- a) AB § 15 och tillhörande särskilda bestämmelser/specialbestämmelser eller motsvarande förmåner enligt lokala bestämmelser,
- b) BEA § 3,
- c) Med stud punkterna 2–6,
- d) PAN §§ 8–10, eller
- e) RiB §§ 7–12, 14 och lön enligt § 19.

Mellan en arbetsgivare och en arbetstagare får träffas avtal om att den pensionsgrundande lönen även omfattar annan avlöningsförmån.

Mom. 3 Under ledighet till följd av sjukdom, olycksfall eller arbetskada, ledighet enligt FörL eller ledighet utan rätt till förmåner enligt mom. 2 på grund av fackligt förtroendeuppdrag, är den pensionsgrundande lönen i stället det lönebortfall som uppkommit genom tillämpning av AB § 17 eller motsvarande särskilda bestämmelser/specialbestämmelser. För en arbetstagare med timlön beräknas lönebortfallet till den lön som han eller hon enligt då gällande förläggning av ordinarie arbetstid skulle ha fått.

För en arbetstagare som omfattas av PAN är den pensionsgrundande lönen bortfallet av överenskommen lön enligt § 8 i PAN.

För en arbetstagare som omfattas av RiB är den pensionsgrundande lönen bortfallet av överenskommen ersättning för beredskapstjänst enligt § 7, förutbestämd övnings- och materiellvårdstid enligt § 9, överenskommen befälstillägg och platschefsarvode m.m. enligt § 11, överenskommen ersättning för särskild ansvars-/verksamhetsuppgift enligt § 12 i RiB.

Arbetsgivaren kan besluta att pensionsgrundande lön ska beräknas även vid annan ledighet än vad som följer av första stycket i detta moment.

III Avgiftsbestämd ålderspension

§ 10 Rätt till avgiftsbestämd ålderspension

En arbetstagare har rätt till avgiftsbestämd ålderspension enligt dessa bestämmelser.

§ 11 Pensionsavgifter

Mom. 1 En arbetstagare tillgodoräknas en årlig pensionsavgift från och med kalendermånaden efter den då han eller hon fyller 21 år. Pensionsavgiften beräknas i procent av avgiftsunderlaget enligt § 12.

Procentsatsen är

- 4 procent för år 2007,
- 4,25 procent för åren 2008 och 2009, samt
- 4,5 procent från och med år 2010.

Anmärkningar

1. För en arbetstagare som är född 1946 eller tidigare gäller i stället för de procentsatser som anges ovan de som anges i pensionsbestämmelserna i tillämpligt PFA i lydelse den 31 december 2005. Gränsvärdet för de olika procentsatserna är 7,5 IBB för sådan arbetstagare.
2. För år 2006 avseende ålder för tillgodoräkning av pensionsavgift och procentsatser, se övergångsbestämmelserna punkten 1.

Mom. 2 En arbetstagare tillgodoräknas pensionsavgift från arbetsgivaren endast om den för kalenderåret är högre än 1 procent av samma års IBB. Då arbetstagaren inte ska tillgodoräknas pensionsavgift betalar arbetsgivaren ut motsvarande belopp direkt till arbetstagaren i form av ersättning som inte är pensionsgrundande.

§ 12 Avgiftsunderlag

Mom. 1 Avgiftsunderlaget är den pensionsgrundande lönen enligt § 9.

Mom. 2 För en arbetstagare som avgår från anställningen och samma år börjar ta ut pension är avgiftsunderlaget för avgångsåret föregående kalenderårs avgiftsunderlag, omräknat med kvoten av anställningstiden avgångsåret och anställningstiden med avgiftsunderlag året innan avgångsåret, samt uppräknat med förändringen av IBB i förhållande till avgångsåret.

Anmärkning

För en arbetstagare som inte har någon anställningstid med avgiftsunderlag året före avgångsåret, är beloppet enligt mom. 1 avgiftsunderlaget.

Mom. 3 För en arbetstagare som får särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten utbetalad ska i avgiftsunderlaget inräknas 1/12 av pensionsunderlaget för varje kalendermånad som han eller hon har sådan särskild avtalspension, uppräknat med förändringen av IBB i förhållande till avgångsåret.

§ 13 Betalning av pensionsavgift

Mom. 1 En arbetstagares pensionsavgift betalas varje kalenderår av arbetsgivaren till den pensions- eller fondförsäkring som arbetstagaren väljer. Pensionsavgiften fortsätter att betalas till den valda försäkringen tills arbetstagaren gör ett nytt val.

När en arbetstagare börjar en ny anställning hos en annan arbetsgivare fortsätter tidigare vald försäkring att gälla tills han eller hon gör ett nytt val om arbetstagarens val av försäkring är känt av arbetsgivaren.

Mom. 2 Pensionsavgiften för ett kalenderår ska betalas av arbetsgivaren senast den 31 mars följande år.

För det kalenderår då pensionen ska börja betalas ut ska arbetsgivaren betala pensionsavgiften i anslutning till den tidpunkt då arbetstagarens anställning upphör.

§ 14 Val av försäkringsbolag

Mom. 1 En arbetstagare väljer den pensions- eller fondförsäkring som pensionsavgiften ska betalas till före utgången av ett kalenderår. Arbetstagaren ska skriftligt meddela sitt val av försäkringsbolag till arbetsgivaren.

Anmärkning

Med pensions- eller fondförsäkring menas sådan pensionsförsäkring som anges i 58 kap. 2 § och 4–16 §§ IL. Pensionsnämnden avgör om en pensions- eller fondförsäkring uppfyller de lagstadgade kraven.

Om en arbetstagare inte meddelar sitt val av försäkringsbolag till arbetsgivaren före utgången av det första kalenderår för vilket han eller hon tillgodoräknas pensionsavgift, ska pensionsavgiften betalas till en traditionell livförsäkring hos KPA Pensionsförsäkring AB (publ). Försäkringen tecknas med återbetalningsskydd som kan väljas bort av arbetstagaren.

Mom. 2 Ett försäkringsbolag som meddelar försäkring enligt mom. 1 ska av arbetsgivaren erbjudas möjlighet att teckna pensions- eller fondförsäkring för arbetstagare hos arbetsgivaren. För att en arbetstagare ska kunna välja viss pensions- eller fondförsäkring krävs att försäkringsbolaget anmält sitt intresse av att vara valbart bolag för arbetstagare hos arbetsgivaren.

§ 15 Utbetalning av avgiftsbestämd ålderspension

Utbetalning av avgiftsbestämd ålderspension sker enligt överenskommelse mellan arbetstagaren och försäkringsbolaget.

§ 16 Avgiftsbefrielseförsäkring

En arbetsgivare tecknar avgiftsbefrielseförsäkring som tillförsäkrar arbetstagaren pensionsavgift i enlighet med de mellan de centrala parterna överenskomna villkoren för sådan försäkring.

IV Förmånsbestämda pensioner

§ 17 Förmånsbestämda pensioner

Förmånsbestämda pensioner enligt dessa bestämmelser är

- a) förmånsbestämd ålderspension,
- b) livränta,
- c) särskild avtalspension, och
- d) pension till efterlevande.

§ 18 Pensionsunderlag

Mom. 1 Pensionsunderlag används vid beräkning av förmånsbestämda pensioner.

Mom. 2 En arbetstagares pensionsunderlag beräknas med utgångspunkt i den under beräkningsperioden pensionsgrundande lönen enligt § 9.

Pensionsunderlaget beräknas även med utgångspunkt från pensionsgrundande lön i tidigare anställning, om anställningen övergår till den förvärvande arbetsgivaren vid en verksamhetsövergång enligt 6 b § LAS. Anställningarna ska för sådant fall ses som en anställning, förutsatt att såväl den tidigare som den senare arbetsgivaren är en kommunal arbetsgivare som tillämpar KAP-KL.

Beräkningsperioden är de sju kalenderår som närmast föregår året före det kalenderår då beräkningstidpunkten infaller.

Mom. 3 Den pensionsgrundande lönen enligt § 9 för varje kalenderår i beräkningsperioden räknas om med den årliga förändringen av PBB i förhållande till nivån det kalenderår då beräkningstidpunkten infaller.

Mom. 4 För en arbetstagare som varit anställd minst fem hela kalenderår i beräkningsperioden är pensionsunderlaget medelvärdet av de fem högsta omräknade pensionsgrundande lönerna enligt mom. 3 för de hela kalenderår i beräkningsperioden som han eller hon har varit anställd.

För en arbetstagare som inte har varit anställd minst fem hela kalenderår i beräkningsperioden är pensionsunderlaget medelvärdet av de omräknade pensionsgrundande lönerna enligt mom. 3 för de hela kalenderår i beräkningsperioden som han eller hon har varit anställd.

För en arbetstagare som inte har varit anställd något helt kalenderår av åren i beräkningsperioden är pensionsunderlaget

- a) den fasta kontanta lönen eller timlönen då han eller hon tillträdde anställningen, beräknad per månad och multiplicerad med tolv, samt
- b) de tillägg, utöver vad som ingår i a), som betalats ut till arbetstagaren inom tolv månader efter tillträdet,

varefter summan av beloppen enligt a) och b) omräknas från tillträdet med hänsyn till förändringen av PBB enligt mom. 3.

Mom. 5 Om arbetstagarens anställning omreglerats avseende sysselsättningsgraden till följd av att han eller hon beviljats förmån enligt § 19 a) eller b) ska, vid beräkning av pensionsunderlaget, minskningen av sysselsättningsgraden till följd av att sådan förmån har beviljats anses som om arbetstagaren har varit ledig till följd av sjukdom när den pensionsgrundande lönen fastställs genom att § 9 mom. 3 tillämpas.

§ 19 Beräkningstidpunkt

Beräkningstidpunkt är den tidigaste tidpunkt då

- a) arbetstagarens rätt till hel eller partiell sjuk- eller aktivitetsersättning börjar gälla,
- b) arbetstagaren till följd av arbetsskada får sin arbetsförmåga i anställningen nedsatt med minst hälften, och hans eller hennes rätt till livränta enligt LAF eller LSP i minst motsvarande grad börjar gälla,
- c) arbetstagarens anställning omreglerats i samband med partiellt uttag av förmånsbestämd ålderspension eller särskild avtalspension,
- d) arbetstagarens anställning upphör, förutsatt att han eller hon därefter inte tillträder ny anställning hos arbetsgivaren inom 30 kalenderdagar,
- e) arbetstagaren avlider, eller

f) arbetstagaren fyller 65 år.

Anmärkingar

1. Om anställningen består sedan rätten till förmåner som anges i a) eller b) har upphört ska ny beräkningstidpunkt fastställas då någon av a)–f) ovan föreligger.
2. Beräkningstidpunkt, förutom i fall som anges i d) och e), är utgången av kalendermånaden före den då respektive förutsättning inträtt.

V Förmånsbestämd ålderspension

§ 20 Rätt till förmånsbestämd ålderspension

Mom. 1 En arbetstagare vars pensionsgrundande lön i anställningen ett kalenderår överstiger 7,5 IBB och vars pensionsunderlag vid beräkningstidpunkten hos arbetsgivaren överstiger 7,5 IBB, har en pensionsrätt i form av förmånsbestämd ålderspension enligt dessa bestämmelser.

Anmärkning

Avseende en arbetstagares rätt till förmånsbestämd ålderspension om han eller hon avgår under åren 2006–2011, se övergångsbestämmelserna punkten 2.

Mom. 2 En arbetstagare har rätt till förmånsbestämd ålderspension om han eller hon avgår från anställningen tidigast vid utgången av kalendermånaden före den då arbetstagaren fyller 65 år.

En arbetstagare har rätt till förmånsbestämd ålderspension även om han eller hon avgår från anställningen före 65 år, förutsatt att arbetstagaren avgår med genast börjande pension, dock tidigast vid utgången av kalendermånaden före den då arbetstagaren fyller 61 år.

Mom. 3 En arbetstagare har rätt till förmånsbestämd ålderspension från och med den kalendermånad då han eller hon fyller 65 år, även om arbetstagaren har avgått tidigare från anställningen. Detta gäller förutsatt att han eller hon från beräkningstidpunkten enligt § 19 a) eller b) och fortlöpande fram till den kalendermånad då han eller hon fyller 65 år har haft rätt till förmån som avses i § 19 a) respektive b). Motsvarande gäller även för arbetstagare som avgår från anställningen med rätt till särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten.

Anmärkning

En arbetstagare som avgår utan rätt till förmånsbestämd ålderspension enligt mom. 2 eller 3 har rätt till livränta enligt § 26.

§ 21 Beräkning av förmånsbestämd ålderspension

Mom. 1 Beräkning av förmånsbestämd ålderspension görs med de procent av pensionsunderlaget vid beräkningstidpunkten som anges i tabellen nedan multiplicerad med tidsfaktorn enligt mom. 2.

Födelseår	Pensionsnivå i procent av pensionsunderlaget från 65 års ålder	
	Mer än 7,5 och högst 20 IBB	Mer än 20 och högst 30 IBB
- 1946	62,50	31,25
1947	62,14	31,07
1948	61,79	30,89
1949	61,43	30,71
1950	61,07	30,54
1951	60,71	30,36
1952	60,36	30,18
1953	60,00	30,00
1954	59,64	29,82
1955	59,29	29,64
1956	58,93	29,46
1957	58,57	29,29
1958	58,21	29,11
1959	57,86	28,93
1960	57,50	28,75
1961	57,14	28,57
1962	56,79	28,39
1963	56,43	28,21
1964	56,07	28,04
1965	55,71	27,86
1966	55,36	27,68
1967 -	55,00	27,50

Anmärkingar

1. Med 65 års ålder menas den kalendermånad då arbetstagaren fyller 65 år.
2. För pension med beräkningstidpunkt under åren 2006–2011 gäller övergångsbestämmelse om sammanvägt basbelopp som gränsvärde för de olika procentsatserna, se övergångsbestämmelserna punkten 3.
3. Avseende pensionsnivå för beräkningstidpunkt året 2006, se övergångsbestämmelserna punkten 4.

Mom. 2 Med tidsfaktorn menas kvoten T/N , dock högst talet 1, där T = tid för vilken pensionsavgifter tillgodoräknats enligt § 11 och enligt § 8 i tidigare gällande PFA till följd av anställning hos kommunal arbetsgivare. För en arbetstagare som avgår före 65 år tillgodoräknas även den tid som återstår till 65 år, dock tidigast från och med kalendermånaden under vilken han eller hon fyller 61 år, förutsatt att arbetstagaren avgår med genast börjande pension. Tiden räknas från och med kalendermånaden efter den då arbetstagaren fyller 28 år till och med kalendermånaden före den då han eller hon fyller 65 år.

$N = 30$ år.

En arbetstagare tillgodoräknas inte tid enligt ovan för sådan tid då han eller hon hos nuvarande eller tidigare arbetsgivare omfattas av annan pensionslösning än dessa bestämmelser eller tidigare gällande PFA.

Tillgodoräkning av tid förutsätter att anställningstiden uppgår till en sammanhängande tid av minst tre månader.

Tillgodoräkning av tid från en tidigare anställning enligt ovan görs endast i en senare anställning om den tidigare anställningen har avslutats innan arbetstagaren tillträder den nya anställningen.

Tillgodoräkning av tid enligt stycket ovan ska likväl göras om

- a) den tidigare anställningen avslutas senast inom 30 kalenderdagar från det att arbetstagaren tillträder ny anställning, eller
- b) den tidigare anställningen avslutas med hel ledighet och arbetstagaren under sådan ledighet tillträder den nya anställningen.

Arbetstagaren kan dock tillgodoräknas tid som högst motsvarar kalendertiden.

Mom. 3 Med tid för vilken pensionsavgifter tillgodoräknats jämföras tid som tillgodoräknats för intjänad pensionsrätt 1997-12-31 enligt tillämpligt PFA.

Anmärkning

Sådan tillgodoräkning av tid gäller från och med 2007-01-01, se övergångsbestämmelserna punkten 4.

Mom. 4 Om tid i samma eller tidigare anställning har tillgodoräknats, som även har tillgodoräknats för en tidigare intjänad förmån i anställningen, ska sådan förmån räknas av från den förmånsbestämda ålderspensionen. Intjänad pensionsrätt 1997-12-31 enligt tillämpligt PFA ska avräknas endast till den del som beräknats på en årsmedelpoäng som överstiger 7,5.

Avräkning görs med de belopp som arbetstagaren har rätt till från och med 65 års ålder.

Mom. 5 Beräkningen enligt mom. 1 avser en pension som börjar betalas ut från och med kalendermånaden under vilken arbetstagaren fyller 65 år. Börjar utbetalningen vid annan tidpunkt ska pensionen minskas eller ökas enligt nedan.

Om förmånsbestämd ålderspension börjar betalas ut före den kalendermånad då arbetstagaren fyller 65 år ska pensionen minskas livsvarigt med 0,4 procent för varje kalendermånad, från och med den kalendermånad pensionen börjar betalas ut till och med kalendermånaden före den då han eller hon fyller 65 år.

Om förmånsbestämd ålderspension börjar betalas ut efter den kalendermånad då arbetstagaren fyller 65 år ska pensionen ökas livsvarigt med 0,4 procent för varje kalendermånad, från och med kalendermånaden då han eller hon fyller 65 år till och med kalendermånaden före den då pensionen börjar betalas ut.

§ 22 Oantastbar förmånsbestämd ålderspension

Den förmånsbestämda ålderspensionen uppgår till minst det belopp som en livränta enligt §§ 26–28 skulle ha uppgått till om arbetstagaren hade avgått från sin anställning vid utgången av något kalenderår före det år beräkningstidpunkten för den förmånsbestämda ålderspensionen infaller.

§ 23 Uttag av förmånsbestämd ålderspension

Mom. 1 En arbetstagare kan ta ut förmånsbestämd ålderspension

- a) tidigast från och med kalendermånaden efter den då han eller hon avgått från anställningen, dock tidigast från och med kalendermånaden under vilken han eller hon fyller 61 år, och
- b) senast från och med kalendermånaden efter den då han eller hon fyller 67 år eller den senare kalendermånad efter den då han eller hon avgår från anställningen.

Mom. 2 En arbetstagare som får sin anställning omreglerad till en lägre sysselsättningsgrad hos arbetsgivaren från och med kalendermånaden under vilken han eller hon fyller 61 år eller senare, kan ta ut förmånsbestämd ålderspension partiellt i motsvarande grad.

Anmärkning

Motsvarande ska gälla när arbetstagaren börjar en anställning med lägre sysselsättningsgrad hos annan arbetsgivare.

Mom. 3 Förmånsbestämd ålderspension, pensionsbehållning och intjänad pensionsrätt 1997-12-31 från arbetsgivaren enligt PFA ska tas ut i samma omfattning och från samma tidpunkt.

VI Intjänande av pensionsrätt för förmånsbestämd ålderspension

§ 24 Intjänande av pensionsrätt efter 2007-01-01

En arbetstagare tjänar in rätt till förmånsbestämd ålderspension efter 2007-01-01 under tid för vilken pensionsavgifter tillgodoräknas enligt § 21 mom. 2. Intjänad del av pensionsrätten är så stor del av pensionsrätten vid 65 år som den tillgodoräknade tiden utgör av summan av sådan tid och den tid som återstår till 65 år.

§ 25 Intjänad pensionsrätt 2007-01-01

För en arbetstagare som omfattas av bestämmelserna 2007-01-01 beräknas en intjänad pensionsrätt. Den intjänade pensionsrätten beräknas med tillämpning av bestämmelserna i § 21 mom. 1, 2 och 4, som om han eller hon avgått från anställningen 2007-01-01. En arbetstagare kan ta ut sådan förmån enligt bestämmelserna i § 21 mom. 5 och § 23.

VII Livränta

§ 26 Rätt till livränta

En arbetstagare som avgår från sin anställning innan han eller hon fyller 65 år utan att avgå med genast börjande pension, förutsatt att arbetstagaren därefter inte tillträder ny anställning hos arbetsgivaren inom 30 kalenderdagar, har rätt till livränta om han eller hon uppfyller villkoren för rätt till förmånsbestämd ålderspension enligt § 20 mom. 1, men inte villkoren enligt § 20 mom. 2 eller 3.

Anmärkning

En arbetstagare som omfattas av bestämmelserna år 2006 har vid avgång från anställningen under det året, utan att han eller hon avgår med genast börjande pension, rätt till en livränta enligt övergångsbestämmelserna punkten 6.

§ 27 Beräkning av livränta

Mom. 1 Livräntan (L) uppgår till så stor del av den förmånsbestämda ålderspensionen vid 65 år enligt andra stycket till detta moment och § 21 (M), som den från och med 2007-01-02 till och med beräkningstidpunkten för livräntan tillgodoräknade tiden enligt § 21 mom. 2 (N) utgör av summan av sådan tid (N) och den tid som återstår till 65 år från beräkningstidpunkten (O); $L = M \times N / (N + O)$.

Den förmånsbestämda ålderspensionen vid 65 år (M) enligt första stycket ska beräknas

- a) med beräkningstidpunkt då arbetstagaren avgått från anställningen,
- b) utan tillämpning av övergångsbestämmelse punkten 3,
- c) med tillgodoräkning av tid enligt § 21 mom. 2 och 3 som om arbetstagaren varit anställd till 65 år, och
- d) med avräkning enligt § 21 mom. 4 för pensionsrätt som tjänats in 2007-01-01 eller tidigare.

Om tid i en tidigare anställning ingår i den tillgodoräknade tiden enligt detta moment och tiden även tillgodoräknats för den i en tidigare anställning intjänad livränta, ska sådan livränta räknas av från den livränta som avses i momentet.

Avräkning görs med de belopp som arbetstagaren har rätt till från och med 65 års ålder.

§ 28 Oantastbar livränta

En arbetstagares livränta uppgår till minst det belopp som en livränta skulle ha uppgått till vid utgången av något tidigare kalenderår, dock tidigast 2007-12-31, om han eller hon då avgått från sin anställning. Beloppet förändras i samma grad som PBB ändras från utgången av respektive år i förhållande till nivån det kalenderår beräkningstidpunkten för livräntan infaller.

§ 29 Uttag av livränta

En arbetstagare kan ta ut livränta enligt bestämmelserna i § 21 mom. 5 och § 23.

VIII Särskild avtalspension

§ 30 Särskild avtalspension

Särskild avtalspension finns i form av

- överenskommelse om särskild avtalspension, och
- rätt till särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten.

§ 31 Överenskommelse om särskild avtalspension

En arbetstagare och en arbetsgivare kan träffa en enskild överenskommelse om hel eller partiell särskild avtalspension enligt dessa bestämmelser. Sådan enskild överenskommelse kan gälla

- a) den särskilda avtalspensionens omfattning,
- b) den tidpunkt från vilken särskild avtalspension ska betalas ut,
- c) vilken pensionsnivå i procent enligt § 21 av pensionsunderlaget som ska gälla under tid med särskild avtalspension,
- d) om pensionsavgift ska tillgodoräknas arbetstagaren under den tid då särskild avtalspension betalas ut, och
- e) om samordning ska göras med förvärvsinkomst under tid med särskild avtalspension.

Anmärkning

Pensionsnivå i procent av pensionsunderlaget enligt c) ska överenskommas med beaktande av de begränsningar som följer av 28 kap. 8 § och 58 kap. 11 § IL i den del som innebär att pensionen under de fem första åren betalas ut med samma belopp vid varje utbetalningstillfälle eller med stigande belopp.

§ 32 Förutsättningar vid överenskommelse om särskild avtalspension

Mom. 1 Om överenskommelse om särskild avtalspension träffas mellan arbetstagaren och arbetsgivaren ska följande gälla.

- a) Efter omreglering av en arbetstagares anställning avseende sysselsättningsgraden kan särskild avtalspension betalas ut partiellt högst motsvarande arbetstidsbortfallet till följd av sådan omreglering.
- b) Hel särskild avtalspension betalas ut till och med kalendermånaden innan arbetstagaren fyller 65 år eller den tidigare kalendermånad då intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och/eller förmånsbestämd ålderspension från arbetsgivaren börjar betalas ut.
- c) Särskild avtalspension som betalas ut partiellt kan längst betalas till och med den kalendermånad då arbetstagaren fyller 67 år eller den tidigare kalendermånad då sysselsättningsgraden i anställningen ändras eller anställningen upphör på arbetstagarens initiativ eller intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och/eller förmånsbestämd ålderspension från arbetsgivaren börjar betalas ut.

Mom. 2 Om en arbetstagare har hel särskild avtalspension och därefter beviljas hel sjukersättning, ska den avtalade pensionsnivån för särskild avtalspension som avser de inkomstdelar som ersätts av sjukersättningen, från samma tidpunkt sänkas till tio procent. Om arbetstagaren beviljas partiell sjukersättning ska den avtalade pensionsnivån för särskild avtalspension jämkas i förhållande till ersättningens omfattning.

§ 33 Rätt till särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten

En arbetstagare med anställning inom räddningstjänsten med huvudsaklig tjänstgöring i uttryckningsstyrka har, utöver möjligheten till överenskommelse om särskild avtalspension enligt § 31, rätt till särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten om han eller hon

- a) avgår från anställningen på egen begäran tidigast från och med kalendermånaden efter den då han eller hon fyller 58 år, och
- b) uppfyller kravet att vid avgången från anställningen tillhört räddningstjänsten under minst 30 år, varav 25 av dessa år fullgjorts i uttryckningsstyrka.

Anmärkningar

1. I 25-årsvillkoret inräknas sådan tid då arbetstagaren på arbetsgivarens begäran fullgjort andra arbetsuppgifter eller annan tid som får anses vara en naturlig följd av anställningen, till exempel utbildning.
2. I 25-årsvillkoret räknas in tid i anställning med motsvarande anställningsvillkor hos kommun, medlem i Arbetsgivarförbundet Pacta och annan av Pensionsnämnden godkänd arbetsgivare.
3. Dessa bestämmelser gäller inte för arbetstagare som omfattas av RiB.

§ 34 Beräkning av särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten

Mom. 1 En arbetstagares pensionsunderlag beräknas enligt § 18.

Mom. 2 Beräkning av särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten görs med de procent av pensionsunderlaget vid beräkningstidpunkten som anges i tabellen nedan.

Födelseår	Pensionsnivå i procent av pensionsunderlaget		
	Högst 7,5 IBB	Mer än 7,5 och högst 20 IBB	Mer än 20 och högst 30 IBB
- 1946	73,50	62,50	31,25
1947	73,50	62,14	31,07
1948	73,50	61,79	30,89
1949	73,50	61,43	30,71
1950	73,50	61,07	30,54
1951	73,50	60,71	30,36
1952	73,50	60,36	30,18
1953	73,50	60,00	30,00
1954	73,50	59,64	29,82
1955	73,50	59,29	29,64
1956	73,50	58,93	29,46
1957	73,50	58,57	29,29
1958	73,50	58,21	29,11
1959	73,50	57,86	28,93
Födelseår	Pensionsnivå i procent av pensionsunderlaget		

	Högst 7,5 IBB	Mer än 7,5 och högst 20 IBB	Mer än 20 och högst 30 IBB
1960	73,50	57,50	28,75
1961	73,50	57,14	28,57
1962	73,50	56,79	28,39
1963	73,50	56,43	28,21
1964	73,50	56,07	28,04
1965	73,50	55,71	27,86
1966	73,50	55,36	27,68
1967 -	73,50	55,00	27,50

Anmärkingar

1. För en arbetstagare som avgår med särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten under åren 2006–2011 gäller övergångsbestämmelse om sammanvägt basbelopp som gränsvärde för de olika procentsatserna, se övergångsbestämmelserna punkten 3.
2. Avseende pensionsnivåer för beräkningstidpunkt året 2006, se övergångsbestämmelserna punkten 4.

Mom. 3 Om en arbetstagare har särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten och därefter beviljas hel sjukersättning, ska pensionsnivån för den särskilda avtalspensionen, avseende de inkomstdelar som ersätts av sjukersättningen, från samma tidpunkt sänkas till tio procent. Om arbetstagaren beviljas partiell sjukersättning ska pensionsnivån jämkas i förhållande till ersättningens omfattning.

§ 35 Utbetalning av särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten

Särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten betalas ut, med de begränsningar som följer av §§ 36 och 37, från avgången längst till och med kalendermånaden innan arbetstagaren fyller 65 år.

§ 36 Samordning

Mom. 1 Om en arbetstagare med särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten har förvärvsinkomst ska den särskilda avtalspensionen minskas med 73,5 procent av sådan inkomst.

Med förvärvsinkomst menas sådan inkomst som kan jämföras med avlöningsförmåner enligt § 9.

Anmärkning

Mellan en arbetstagare och en arbetsgivare kan träffas överenskommelse om annan samordning med förvärvsinkomst än vad som följer av denna paragraf.

Mom. 2 Om en arbetstagare med särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten utför arbete utan ersättning eller mot låg ersättning, eller får annan ersättning än sådan förvärvsinkomst som framgår enligt ovan, kan arbetsgivaren besluta att minska pensionen med ett uppskattat inkomstbelopp, vilket motsvarar den inkomst som kan anses vara skälig.

Mom. 3 Arbetsgivaren ska inte minska pensionen för sådan del av inkomsten som följer av arbete som arbetstagaren hade innan

- a) hans eller hennes ansökan om särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten kommit arbetsgivaren till handa, eller
- b) arbetstagaren och arbetsgivaren träffat avtal om avgång med särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten.

Mom. 4 Samordning ska inte göras om de inkomster som ska samordnas ett visst kalenderår inte uppgår till 24 procent av PBB för detta år.

Mom. 5 Beräkningar görs för kalendermånad enligt arbetstagarens preliminära uppgifter. Arbetsgivaren kan fastställa en längre avräkningsperiod.

En definitiv reglering görs för varje kalenderår. Om samordning med annan inkomst gjorts med ett för högt eller ett för lågt belopp ska detta regleras på nästa års pensionsbelopp. Sådan reglering kan göras även efter det att arbetstagaren fyllt 65 år.

§ 37 Uppgiftsskyldighet

En arbetstagare är skyldig att lämna de uppgifter om samordningsbara ersättningar, inkomster m.m. som behövs för beräkning av pension enligt arbetsgivarens anvisningar. Lämnas inte sådana uppgifter, eller lämnas felaktiga uppgifter, kan arbetsgivaren besluta att minska pensionen i skälig omfattning eller att rätten till pensionen ska upphöra.

IX Pension till efterlevande

§ 38 Rätt till pension till efterlevande

En arbetstagares efterlevande har enligt dessa bestämmelser rätt till

- pension till efterlevande vuxen, och
- pension till efterlevande barn.

§ 39 Giltighet

Mom. 1 En arbetstagares efterlevande har rätt till pension till efterlevande om arbetstagaren avlider

- a) under tid då han eller hon är anställd,
- b) under tid då han eller hon får ersättning från av arbetsgivaren tecknad AGS-KL eller får arbetsskadelivränta som samordnas med sjuk- eller aktivitetsersättning,

Anmärkning

Rätten till pension för efterlevande gäller också om arbetstagaren avlider under tid då han eller hon är sjuk utan att vara anställd, men vid fortsatt sjukdom skulle fått ersättning från av arbetsgivaren tecknad AGS-KL.

- c) under tid då han eller hon får särskild avtalspension, eller
- d) inom sex månader efter det att arbetstagarens anställning upphört.

Mom. 2 En arbetstagares efterlevande har inte rätt till pension till efterlevande enligt mom. 1 b)–d) om arbetstagaren vid tidpunkten för dödsfallet har en annan anställning med pensionsrätt och genom denna anställning har rätt till pensionsförmån.

§ 40 Pension till efterlevande vuxen

Mom. 1 Pension till efterlevande vuxen betalas ut till arbetstagarens make, om han eller hon stadigvarande bodde tillsammans med arbetstagaren vid tidpunkten för dödsfallet, och

- a) då stadigvarande bodde tillsammans med barn under tolv år, som någon av eller båda makarna hade vårdnaden om, eller
- b) utan avbrott bott tillsammans med arbetstagaren sedan minst fem år före tidpunkten för dödsfallet.

Med efterlevande make jämställs registrerad partner enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Med efterlevande make jämställs också den ogifta person som stadigvarande bodde tillsammans med den ogifte arbetstagaren vid hans eller hennes död, och

- a) som tidigare varit gift eller registrerad partner med arbetstagaren, eller
- b) har eller har haft barn, eller då väntade barn med arbetstagaren.

Mom. 2 En efterlevande vuxen har inte längre rätt till pension till efterlevande om han eller hon

- a) gifter sig eller registrerar partnerskap, eller
- b) stadigvarande bor tillsammans med någon, som den efterlevande har varit gift eller registrerad partner med, eller har eller har haft barn med.

Mom. 3 Beräkning av pension till efterlevande vuxen görs med de procent av pensionsunderlaget vid beräkningstidpunkten som anges i tabellen nedan.

Pensionsunderlag uttryckt i IBB	Högst 20	Mer än 20 och högst 30
Pensionsnivå	15,0 %	7,5 %

Anmärkning

För en arbetstagare som avlider under något av åren 2006–2011 gäller övergångsbestämmelse om sammanvägt basbelopp som gränsvärde för de olika procentsatserna, se övergångsbestämmelserna punkten 3.

Mom. 4 Pension till efterlevande vuxen betalas ut längst i fem år.

Mom. 5 Avseende kompletterande änkepension hänvisas till övergångsbestämmelserna punkten 9.

§ 41 Pension till efterlevande barn

Mom. 1 Pension till efterlevande barn betalas ut till arbetstagarens barn eller adoptivbarn till och med månaden innan barnet fyller 18 år.

Pension till efterlevande barn betalas även ut efter det att barnet fyllt 18 år, för tid då han eller hon har rätt till barnpension enligt EPL.

Rätt till pension till efterlevande barn har även det utländska barn som arbetstagaren med socialnämndens medgivande tagit emot i sitt hem i Sverige för vård och fostran i adoptionssyfte.

Mom. 2 Beräkning av pension till efterlevande barn görs med de procent av pensionsunderlaget vid beräkningstidpunkten som anges i tabellen nedan.

Pensionsunderlag uttryckt i IBB	Högst 7,5	Mer än 7,5 och högst 20	Mer än 20 och högst 30
Pensionsnivå	10 %	28 %	14 %

Anmärkning

För en arbetstagare som avlider under något av åren 2006–2011 gäller övergångsbestämmelse om sammanvägt basbelopp som gränsvärde för de olika procentsatserna, se övergångsbestämmelserna punkten 3.

Mom. 3 Om det finns flera barn med rätt till pension till efterlevande barn ska pensionen räknas upp genom att pensionsbeloppet multipliceras med nedan angivna faktorer.

Antal barn	2	3	4	5 eller flera
Faktor	1,4	1,6	1,8	2,0

Det uppräknade pensionsbeloppet ska fördelas lika mellan barnen.

Mom. 4 Om ett efterlevande barn till en arbetstagare framställer anspråk på pension till efterlevande barn först efter det att sådan pension börjat betalas ut, ska redan utbetalda pensionsbelopp inte omfördelas mellan barnen.

X Intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och pensionsbehållning enligt PFA

§ 42 Giltighet

Bestämmelserna om intjänad pensionsrätt 1997-12-31 gäller för en arbetstagare:

- a) som 1997-12-31 omfattades av PA-KL hos kommun, landsting, kommunalförbund eller annan av Pensionsnämnden godkänd arbetsgivare och
- b) för vilken PB gällde 1998-01-01.

§ 43 Intjänad pension

Mom. 1 Intjänad ålderspension beräknas som det högsta värdet av en livränta enligt PA-KL § 15 och en kompletteringspension enligt PA-KL §§ 9 och 14, varvid följande regler ska tillämpas.

1. Beräkningstidpunkten för intjänad pension är 1997-12-31.
2. Livräntan beräknas med bortseende från villkoren i PA-KL § 15 mom. 1 a)–d).
3. Om årsmedelpoäng inte kan beräknas enligt PA-KL § 8 mom. 3 a)–h), ska årsmedelpoäng i stället beräknas med tillämpning av vad som sägs i tillämpligt PFA om antagen årspoäng.
4. I tidsfaktorn för livräntan och kompletteringspensionen inräknas pensionsgrundande tid enligt PA-KL § 15 eller motsvarande enligt äldre kommunala pensionsbestämmelser.
5. Folkpension och ATP bestäms utifrån de uppgifter om civilstånd, poängår och medelpoäng som gällde för arbetstagaren 1997-12-31.
6. Livräntans respektive kompletteringspensionens årsbelopp beräknas med basbeloppet 36 300.

Mom. 2 Värdet av kollektiv efterlevandepension per 1997-12-31 utgör 8,0 % av beloppet enligt mom. 1.

Mom. 3 Arbetstagaren eller efterlevande till denne har inte rätt att uppbära tidigare intjänad pensionsrätt om tid, som ligger till grund för sådan pensionsrätt, har inräknats enligt mom. 1.

Gäller arbetsgivare som tillämpat PFA med Svenska Kommunförbundet som central arbetsgivarpart

Mom. 4 Värdet av pensioneringsperiod 63–65 år utgör 9,4 % av beloppet enligt mom. 1 för sådan arbetstagare som 1997-12-31 omfattades av PA-KL:s bestämmelser om pensioneringsperiod 63–65 år.

Mom. 5 Värdet av pensionsålder 63 år utgör 18,8 % av beloppet enligt mom. 1 för sådan arbetstagare som 1997-12-31 omfattades av PA-KL:s bestämmelser om pensionsålder 63 år.

Anmärkning till mom. 4 och 5

För arbetstagare som är medlem i Vårdförbundet eller Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund avses arbetstagare som 1996-12-31 omfattades av nämnda bestämmelser.

Mom. 6 Intjänad pension utgörs av belopp enligt mom. 1 och 2 samt i förekommande fall även mom. 4 eller 5.

Värdet av intjänad pension 1997-12-31 för arbetstagaren räknas försäkringsmässigt om till en ålderspension enligt de grunder som godkänts av Pensionsnämnden.

Gäller arbetsgivare som tillämpat PFA med Landstingsförbundet som central arbetsgivarpart

Mom. 4 Värdet av pensioneringsperiod 63–65 år och pensionsålder 63 år utgör 9,4 % av beloppet enligt mom. 1 för sådan arbetstagare som 1997-12-31 omfattades av PA-KL:s bestämmelser om pensioneringsperiod 63–65 år eller pensionsålder 63 år.

Anmärkning

Arbetstagare som avlöste sin pensioneringsperiod per 1996-12-31 genom överenskommelsen 1996-01-04 med Vårdförbundet respektive överenskommelsen 1996-04-19 med Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund ska omfattas av mom. 4.

Mom. 5 För arbetstagare som är födda 1940–1949 och som omfattades av pensionsåldern 63 år beräknas utöver vad som sägs i mom. 4 ett engångsbelopp enligt formeln:

$10\ 000 \times (X - 47)/10$, där X är uppnådd ålder i hela år 1997-12-31.

Beloppet omräknas försäkringsmässigt till årsbelopp enligt grunder som godkänts av Pensionsnämnden och adderas beloppet enligt mom. 4.

Mom. 6 Intjänad pension utgörs av belopp enligt mom. 1 och 2 samt i förekommande fall även av mom. 4 och 5.

Värdet av intjänad pension 1997-12-31 för arbetstagaren räknas försäkringsmässigt om till en ålderspension enligt de grunder som godkänts av Pensionsnämnden.

§ 44 Pensionsbehållning

Med arbetstagarens pensionsbehållning hos arbetsgivaren menas summan av årliga avgifter enligt § 8 i för arbetstagaren tillämpligt PFA – efter avdrag för individuell del – och av Pensionsnämnden beslutad förändring.

Arbetstagarens pensionsbehållning räknas försäkringsmässigt om till en ålderspension enligt de grunder som godkänts av Pensionsnämnden.

§ 45 Utbetalning temporärt och partiellt

Mom. 1 En arbetstagare har möjlighet att helt eller delvis ta ut värdet av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och pensionsbehållning temporärt till och med kalendermånaden innan den då arbetstagaren fyller 65 år. Sådan temporär utbetalning av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och pensionsbehållning får betalas under kortare tid än fem år. Detta gäller den del av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 som härrör sig till lönedel som inte överskrider 7,5 FPBB.

Den del av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och pensionsbehållning som inte används temporärt ska utges livslångt.

Mom. 2 En arbetstagare har möjlighet att ta ut värdet av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och pensionsbehållning partiellt om han eller hon avgår från sin anställning och därefter tillträder en ny anställning med lägre sysselsättningsgrad. Det partiella uttaget kan då tas ut högst i motsvarande grad.

En arbetstagare har möjlighet att ta ut värdet av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och pensionsbehållning partiellt tidigast från och med den kalendermånad då han eller hon fyller 61 år och senast från och med kalendermånaden innan den han eller hon fyller 67 år eller den senare kalendermånad efter den under vilken arbetstagarens anställning upphör.

Anmärkningar

1. Om arbetstagaren tar ut intjänad pensionsrätt 1997-12-31 och pensionsbehållning, ska förmånsbestämd ålderspension tas ut från samma tid och i motsvarande grad.
2. Avseende utbetalning i övrigt, se tillämpligt PFA.

Mom. 3 Pensionsbelopp ska begränsas på sätt som anges i 28 kap. 8 § och 58 kap. 11 § IL i den del som avser utbetalning med lika eller stigande belopp.

XI Finansiering och tryggande

§ 46 Finansiering

Pensionsförmånerna finansieras av arbetsgivaren.

§ 47 Tryggande

Mom. 1 För kommun, landsting, region och kommunalförbund tryggas utfästelserna om pension genom beskattningsrätten och på det sätt som följer av lagen (1997:614) om kommunal redovisning.

Mom. 2 För annan än i mom. 1 angiven arbetsgivare ska utfästelserna om pension, med undantag av den avgiftsbestämda ålderspensionen, tryggas genom att arbetsgivaren beslutar om något av eller en kombination av följande

- a) teckna pensionsförsäkring i svenskt livförsäkringsbolag eller i försäkringsförening,
- b) redovisa pensionsutfästelserna förenat med kreditförsäkring eller borgen enligt 28 kap. 3 § IL eller på annat sätt enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m., eller
- c) göra avsättning till sådan pensionsstiftelse som anges i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Anmärkning

Tryggande behöver inte göras för särskild avtalspension enligt § 31 eller kompletterande änkepension enligt övergångsbestämmelserna punkten 9.

XII Tolkning och tillämpning

§ 48 Pensionsnämnd

En pensionsnämnd ska finnas med uppgift att lämna utlåtande avseende tolkning och tillämpning av bestämmelserna i detta avtal på begäran av part. Pensionsnämnden ska också besluta om indexering av arbetstagar-
nas pensionsförmåner, med undantag för avgiftsbestämd ålderspension, i enlighet med de normer som anges i bilaga 3.

Pensionsnämnden godkänner de tariffer som används vid beräkning av pension.

Pensionsnämnden kan godkänna annan arbetsgivare än i förhandlingsprotokoll 2005-12-08 till KAP-KL §§ 4 och 5 nämnda arbetsgivare enligt de kriterier som utarbetats i nämnden.

Anmärkningar

1. Pensionsnämnden är även Pensionsnämnd för PFA.
2. Pensionsnämnden avgör om en pensions- eller fondförsäkring uppfyller kraven som anges i 58 kap. 2 § och 4–16 §§ IL.
3. Pensionsnämndens kansli finns hos Sveriges Kommuner och Landsting.

§ 49 Pensionsnämndens sammansättning

Mom. 1 Pensionsnämnden består av sex ledamöter.

Till Pensionsnämnden utser Landstingsförbundet en ledamot, Svenska Kommunförbundet två ledamöter, Svenska Kommunalarbetareförbundet en ledamot och övriga arbetstagarpartier i detta avtal gemensamt två ledamöter. För varje ledamot ska en ersättare utses i samma ordning. Nämnden utser inom sig en ordförande.

Anmärkning

Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet bildar under 2007 gemensamt ett nytt förbund, Sveriges Kommuner och Landsting. Vad som ovan anges om rätten att utse ledamöter för Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet övergår då till Sveriges Kommuner och Landsting.

Mom. 2 Pensionsnämnden fattar beslut endast om samtliga ledamöter och ersättare för frånvarande ledamöter är eniga om beslutet.

XIII Tvister

§ 50 Handläggning av tvister

Mom. 1 Tvister om tolkning eller tillämpning av bestämmelserna i KAP-KL handläggs, med de undantag som framgår av mom. 2, i den ordning som föreskrivs i KHA. För sådan tvist gäller inte 35 § MBL.

Mom. 2 Önskar en part att fullfölja tvisten efter det att förhandlings-skyldigheten är fullgjord gäller följande. Parten ska inom fyra månader räknat från den dag förhandlingen avslutats, hänskjuta tvisten till skiljenämnden som anges i § 51 för slutligt avgörande.

En part som inte fullföljer tvisten inom föreskriven tid förlorar sådan rätt.

Om parten begär det ska tvisten i stället handläggas enligt LRA.

§ 51 Skiljenämnd

Mom. 1 Skiljenämnden består av sju ledamöter, varav en ledamot också är ordförande. Sex ledamöter och ersättare för dessa utses i samma ordning som gäller för Pensionsnämnden enligt § 49. Ordföranden och ersättare för honom eller henne utses gemensamt av de organisationer som utsett de övriga ledamöterna.

Mom. 2 Före avgörandet i skiljenämnden ska tvistefrågan ha behandlats i Pensionsnämnden. Motsvarande bör också gälla inför domstolsbehandling.

Mom. 3 De centrala parterna i KAP-KL svarar var och en för sina kostnader som följer av skiljenämnds-förfarandet. Kostnaden för ordförandens medverkan delas lika mellan arbetsgivar- och arbetstagersidan.

XIV Övergångsbestämmelser

Till § 11

1. För år 2006 ska vad avser ålder för tillgodoräkning av pensionsavgift och procentsatser gälla vad som följer av pensionsbestämmelserna i för arbetstagaren tillämpligt PFA i lydelse den 31 december 2005.

Anmärkning

Gränsvärdet för de olika procentsatserna är 7,5 IBB.

Till § 20

2. En arbetstagare som avgår med genast börjande pension under åren 2006–2011 har rätt till förmånsbestämd ålderspension om hans eller hennes pensionsunderlag vid beräkningstidpunkten överstiger ett sammanvägt basbelopp beräknat som summan av respektive andel av FPBB och IBB som framgår av tabellen i punkten 3 nedan.

Till §§ 21, 34, 40 och 41

3. Vid arbetstagarens avgång under åren 2006–2011 med genast börjande hel eller partiell förmånsbestämd ålderspension, dock minst motsvarande 50 procents sysselsättningsgrad, och särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten, ska ett sammanvägt basbelopp beräknas som summan av respektive andel av FPBB och IBB enligt nedanstående tabell. Detta gäller även för förmån till efterlevande då en arbetstagare avlider under något av åren 2006–2011. Det sammanvägda basbeloppet ersätter under dessa år IBB som gränsvärde.

Kalenderår då beräkningstidpunkt infaller	Andel av FPBB	Andel av IBB
2006	6/6	-
2007	5/6	1/6
2008	4/6	2/6
2009	3/6	3/6
2010	2/6	4/6
2011	1/6	5/6

Till §§ 21 och 34

4. För en arbetstagare som senast 2006-12-31 avgår med genast börjande förmånsbestämd ålderspension eller särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten eller om livränta beräknas för honom eller henne gäller pensionsnivån 62,5 procent för pensionsunderlag som är mer än 7,5 och högst 20 IBB, samt 31,25 procent för pensionsunderlag som är mer än 20 och högst 30 IBB. För arbetstagare med särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten gäller också pensionsnivån 73,5 procent för pensionsunderlag upp till högst 7,5 IBB.

För en arbetstagare som avgår senast 2006-12-31 gäller inte § 21 mom. 3.

Till §§ 42 och 43

5. Värdet av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 finansieras av den arbetsgivare där arbetstagaren var anställd 1997-12-31, samtidigt som denna arbetsgivare får tillgodoräkna sig arbetstagarens eventuellt intjänade livränta enligt PA-KL eller äldre bestämmelser.

Till § 26

6. En arbetstagare som omfattas av bestämmelserna år 2006 har vid avgång från anställningen under det året, och då villkoren i § 20 mom. 2 eller 3 inte är uppfyllda, rätt till en livränta beräknad med tillämpning av bestämmelserna i § 20 mom. 1 samt § 21 mom. 1, 2, 4 och 5.

Till § 33

7. En arbetstagare som är född 1941–1949 och som 1997-12-31 omfattades av PA-KL:s bestämmelser om pensionsålder 60 år och som inte uppfyller villkoren för rätt till särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten, har efter ansökan rätt till sådan särskild avtalspension tidigast från och med kalendermånaden efter den då arbetstagaren fyller 60 år.

8. I 25-årsvillkoret avseende särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten inräknas tid i anställning före 1998-01-01 som enligt bestämmelserna i PA-KL skulle inneburit 60 års pensionsålder.

Till § 40

9. Kompletterande änkepension

Kompletterande änkepension betalas till efterlevande make om följande villkor är uppfyllda.

- a) För arbetstagaren har den 31 december 1989 och därefter fortlöpande fram till dödsfallet gällt PA-KL, PFA och KAP-KL hos kommunal arbetsgivare,
- b) den efterlevande har rätt till änkepension enligt 6 kap. EPL, och
- c) pensionsunderlaget enligt § 18 är högre än 7,5 IBB.

Utöver vad som anges i § 39 gäller bestämmelserna om kompletterande änkepension om följande villkor är uppfyllda.

- a) Arbetstagaren har avgått från anställningen tidigast från och med kalendermånaden under vilken han fyller 61 år och dödsfallet inträffar därefter, och
- b) arbetstagaren har rätt till avgiftsbestämd ålderspension eller motsvarande i form av annan pensionslösning.

Kompletterande änkepension betalas för sådan tid som änkepension enligt 6 kap. EPL betalas.

Om den efterlevande är född 1945 eller senare betalas dock kompletterande änkepension längst till hon fyller 65 år.

Beräkning av kompletterande änkepension görs med de procent av pensionsunderlaget vid beräkningstidpunkten som anges i tabellen nedan.

Pensionsunderlag uttryckt i IBB	Mer än 7,5 och högst 20	Mer än 20 och högst 30
Pensionsnivå	24,0 %	12,0 %

Anmärkning

För en arbetstagare som avlider under något av åren 2006–2011 gäller övergångsbestämmelse om sammanvägt basbelopp som gränsvärde för de olika procentsatserna, se punkten 3.

Med tidsfaktorn avses kvoten $T/30$, dock högst talet 1, där

T = summan av pensionsgrundande tid enligt PA-KL §§ 5 och 6, tillgodoräknad tid för pensionsavgifter enligt § 8 i tillämpligt PFA och § 11 i KAP-KL samt tid till och med kalendermånaden innan den då arbetstagaren skulle ha fyllt 65 år. Om den förmånsberättigade är född 1945 eller senare tillgodoräknas dock tid längst till och med 1989-12-31.

Tid för pensionsavgifter tillgodoräknas hos kommunal arbetsgivare.

Om tidstillgodoräkning skett av annan medförd pensionsrätt, ska arbetsgivaren tillgodogöra sig sådan pensionsrätt med tillämpning av bestämmelserna i PA-KL § 6 mom. 3.

Centrala och lokala protokollsanteckningar

Parterna är överens om att följande punkter ska gälla mellan de centrala parterna och ingå i Lokalt kollektivavtal KAP-KL.

I Särskilda frågor KAP-KL

1. Mellan en arbetsgivare och en arbetstagare får träffas avtal om att annan pensionslösning – helt eller delvis – ska gälla än vad som följer av KAP-KL för förvaltningschef eller arbetstagare med motsvarande funktion, eller annan arbetstagare i särskilt fall.
2. Mellan en arbetsgivare och en arbetstagare får träffas avtal om att KAP-KL ska gälla, oavsett vad som följer av KAP-KL § 1 mom. 1.
3. För arbetstagare som 2005-12-31 omfattas av PFA och som 2006-01-01 omfattas av KAP-KL gäller det val av pensions- eller fondförsäkring som arbetstagaren gjort avseende individuell del enligt tillämpligt PFA för avgiftsbestämd ålderspension enligt KAP-KL, tills arbetstagaren gör ett nytt val.
4. Innan en arbetsgivare fattar beslut enligt § 37 på grund av att arbetstagaren inte uppfyllt sin uppgiftsskyldighet ska de centrala parterna höras.
5. Förhandling kan tas upp om omräkning av pension för en arbetstagare som har beviljats partiell sjukersättning enligt AFL eller partiell livränta enligt LAF eller LSP och på grund av att hans eller hennes pension beräknad enligt §§ 18 och 19 d) och f) överstiger den pension eller pension till efterlevande som beräknats enligt §§ 18 och 19 a) eller b), på grund av ökade inkomster i den resterande anställningen. Sådan förhandling bör påkallas senast sex månader före arbetstagarens avgång med pension.
6. För en arbetstagare som avgått med genast börjande kompletterande ålderspension enligt PFA eller förmånsbestämd ålderspension enligt KAP-KL under åren 2003–2006 ska en alternativ beräkning av pensionen göras. Om beloppet för den alternativa pensionen är högre än det

pensionsbelopp som betalas, inklusive eventuellt tilläggsbelopp enligt punkten 17, ska mellanskillnaden betalas som ett tilläggsbelopp från och med 2007-01-01. Jämförelsen ska göras mellan de belopp som skulle ha gällt vid uttag av hel pension från 65 års ålder.

Den alternativa pensionen beräknas enligt de regler som gällde vid beräkningstidpunkten, med tillägget att tid som tillgodoräknats för intjänad pensionsrätt 1997-12-31 enligt tillämpligt PFA likställs med tid för vilken pensionsavgifter tillgodoräknats. Från pensionen avräknas intjänad pensionsrätt 1997-12-31 till den del som beräknats på en årsmedelpoäng som överstiger 7,5.

Anmärkning

För åren 2003–2005 görs beräkningen endast för anställda i kommun, landsting och region.

7. För arbetstagare som avgår med genast börjande förmånsbestämd ålderspension enligt KAP-KL under åren 2007–2013 ska en alternativ beräkning av pensionen göras. Om beloppet för den alternativa pensionen, inklusive eventuellt tilläggsbelopp enligt punkten 17, är högre än det pensionsbelopp som gäller enligt KAP-KL ska mellanskillnaden betalas ut som ett tilläggsbelopp. Jämförelsen ska göras mellan de belopp som gäller vid uttag av hel pension från 65 års ålder.

Den alternativa pensionen beräknas enligt KAP-KL, med tillägget att tid som tillgodoräknats för intjänad pensionsrätt 1997-12-31 enligt tillämpligt PFA inte tillgodoräknas. Från pensionen avräknas inte del av intjänad pensionsrätt 1997-12-31.

En arbetstagare som avgår med genast börjande förmånsbestämd ålderspension enligt KAP-KL under åren 2014–2016 kan hos sin arbetsgivare ansöka om en alternativ beräkning enligt stycket ovan. Ett riktmarke för att Pensionsnämnden ska besluta om att tilläggsbelopp ska betalas ut är att den alternativt beräknade pensionen är minst 5 procent högre än pension enligt KAP-KL.

8. KAP-KL gäller inte för en arbetstagare som 2006-01-01 är anställd på särskilt visstidsförordnande enligt AB 01 § 3 mom. 3a), om inte arbetsgivaren och arbetstagaren träffar avtal om annat.

9. Vid tillämpning av KAP-KL ska visstidsanställning för hel höst- eller vårtermin anses omfatta sex kalendermånader för en arbetstagare som inte har föreskriven utbildning enligt skollagen (1985:1100).

10. Om lokala parter är överens om att använda sig av samma administratör som vid förmedling av pensionsavgifter kan löneväxlat belopp föras över till samma pensions- eller fondförsäkring som gäller för avgiftsbestämd ålderspension.

Träffas lokalt kollektivavtal om löneväxling mellan Svenska Kommunalarbetsförbundet och arbetsgivaren är det lokala kollektivavtalet giltigt först efter godkännande av förbundet centralt.

11. En arbetstagare som senast 2005-12-31 valt procentsats för pensionsavgift enligt § 8 PFA 01 har rätt att behålla denna så länge han eller hon är kvar i anställningen. För sådan arbetstagare ska procentsatsen för pensionsavgiften med tillämpning av bestämmelserna i KAP-KL anpassas till det val han eller hon gjort i förhållande till vad som gäller procentsats för pensionsavgift i PFA 01 i lydelse 2005-12-31.

II Särskilda frågor PFA

12. Arbetsgivaren kan senast den 31 december 2010 besluta att pensionsbehållningen enligt § 9 PFA för åren 1998–2002 eller senare år ska betalas som pensionsavgift för avgiftsbestämd ålderspension. Beslutet ska delges arbetstagarna senast den 30 september året innan betalning ska ske.

13. KAP-KL gäller inte för en arbetstagare som avgått från en anställning i vilken han eller hon fortsätter att omfattas av PFA på grund av att arbetstagaren fått rätt till sjuk- eller aktivitetsersättning eller till följd av att arbetstagaren till följd av arbetsskada får sin arbetsförmåga i anställningen nedsatt med minst hälften, och hans eller hennes rätt till livränta enligt LAF eller LSP i minst motsvarande grad börjar gälla, om inte arbetsgivaren beslutar att KAP-KL ändå ska gälla. Arbetsgivaren ska i sådant fall fastställa villkoren för detta.

III Särskilda frågor PA-KL

14. KAP-KL gäller inte för en arbetstagare som avgått från en annan anställning med rätt till egenpension enligt PA-KL, om inte arbetsgivaren beslutar att KAP-KL ändå ska gälla. Arbetsgivaren ska i sådant fall fastställa villkoren för detta.

15. KAP-KL gäller inte för en arbetstagare som på grund av sjuk- eller aktivitetsersättning eller arbetsskadelivränta har tjänat in hel ålderspension enligt PA-KL eller andra tjänstepensionsbestämmelser, om inte arbetsgivaren, efter ansökan från arbetstagaren, beslutar att KAP-KL ändå ska gälla. Arbetsgivaren ska i sådant fall fastställa villkoren för detta.

En arbetstagare som inte avgått från sin anställning hos arbetsgivaren och vars rätt till framtida ålderspension enligt PA-KL upphör genom att ersättningen från av arbetsgivaren tecknad AGS-KL upphör, ska omfattas av KAP-KL från den tidpunkt då sådan rätt upphört för honom eller henne. För arbetstagaren ska då beräknas en livränta enligt bestämmelserna i PA-KL för tiden fram till KAP-KL börjar gälla för honom eller henne. Sådan livränta ska årligen värdesäkras på det sätt som sker för intjänad pensionsrätt 1997-12-31 enligt § 43. Om livräntan ska beräknas senast den 30 september det aktuella året ska livräntan värdesäkras vid utgången av samma år.

16. KAP-KL gäller inte för en arbetstagare som arbetsgivaren före 1998-07-01 träffat överenskommelse med om garantipension enligt PA-KL § 12.

17. Om pensionen beräknad enligt bestämmelser om KAP-KL för en arbetstagare med intjänad pensionsrätt 1997-12-31 innebär att arbetstagarens pension blir lägre än enligt motsvarande beräkning enligt PA-KL, har arbetstagaren rätt till tilläggsbelopp från och med 65 års ålder enligt följande, förutsatt att pensionsbestämmelser till PFA och KAP-KL gällt för arbetstagaren från och med 1998-01-01 och fortlöpande fram tills han eller hon avgår från anställningen.

Om avgiftsbestämd ålderspension ska börja betalas ut 2006-01-01–2010-12-31 och om arbetstagaren kan styrka att annan anställningstid än vad som tillgodoräknats enligt § 43 mom. 1 skulle ha

tillgodoräknats enligt PA-KL §§ 5 och 6 ska en alternativ beräkning göras enligt följande.

- Pensionsgrundande tid enligt PA-KL §§ 5 och 6 räknas fram till 65 års ålder.
- Livräntans respektive kompletteringspensionens årsbelopp beräknas med det PBB som gäller det år då arbetstagaren fyller 65 år.
- Pensionen minskas med medförd pensionsrätt beräknad från 65 års ålder.

Den alternativt beräknade pensionen ska jämföras med pensionen enligt KAP-KL. Jämförelsen ska ske mellan de belopp som gäller vid 65 års ålder. Vid en sådan jämförelse ska även den avgiftsbestämda ålderspensionen samt den individuella delen och pensionsbehållningen enligt PFA, beaktas som om förmånerna indexerats med statslåneräntan. Om Pensionsnämnden finner att den alternativt beräknade pensionen, inklusive tidigare beslutat tilläggsbelopp enligt punkterna 6 eller 7, är mycket högre än pensionen enligt KAP-KL ska arbetsgivaren betala ut mellanskillnaden till arbetstagaren.

Central arbetstagarpart kan, alldenstund särskilda skäl föreligger, även i annat fall begära prövning hos Pensionsnämnden av en medlems pension. Om Pensionsnämnden är enig kan nämnden rekommendera arbetsgivaren att betala ut skäligt tilläggsbelopp till arbetstagaren.

18. Om en central eller lokal förhandlingsöverenskommelse träffats om avvikelser från PA-KL:s huvudbestämmelser eller PFA:s pensionsbestämmelser ska förhandlingar kunna tas upp i syfte att anpassa sådan överenskommelse till KAP-KL.

19. Bestämmelserna om sjukpension enligt PA-KL ska fortsätta att tillämpas för en arbetstagare som uppfyller de angivna villkoren och som fått rätt till sådan pension senast 2000-04-30. Pensionen betalas ut längst till och med kalendermånaden innan den då avgiftsbestämd ålderspension ska börja betalas ut. Om arbetstagaren får rätt till både särskild avtalspension och sjukpension enligt PA-KL § 12 a ska pensionerna jämkas så att dubbla förmåner inte betalas ut.

Centrala protokollsanteckningar

I För pensionsnämndens beslut

1. Pensionsnämndens beslut om förändring av en arbetstagares pensionsbehållning och intjänad pensionsrätt 1997-12-31 enligt PFA samt de pensionsbelopp som ska betalas ut ska i normalfallet grundas på nedan angivna normer.

Om riksdagen eller regeringen beslutar om särskilda ekonomiska åtgärder som berör pensionsområdet, direkt eller indirekt – t.ex. genom skattesystemet, eller vid omständigheter som ses som force majeure, ska avvikelser kunna göras från dessa normer.

Normer

a) För tid innan arbetstagarens pensionsbehållning börjar betalas ut ska pensionsbehållningen räknas upp för ett kalenderår (t) genom att multipliceras med medelvärdet av räntesatsen (%) för statslåneräntan under en 52-veckorsperiod (fredag–torsdag) från första fredagen i juli månad det närmast föregående kalenderåret ($t-1$). Uppräkningen sker vid utgången av det närmast efterföljande kalenderåret ($t+1$).

Börjar pensionsbehållningen betalas ut under kalenderåret ($t+1$) ska pensionsbehållningen i stället räknas upp genom att multipliceras med den procentsats som är en tolftedel av det enligt ovan beräknade medelvärdet för statslåneräntan multiplicerat med antalet kalendermånader under kalenderåret ($t+1$) innan pensionsbehållningen börjar betalas ut. Uppräkningen sker vid utgången av den kalendermånad som närmast föregår den då pensionsbehållningen börjar betalas ut.

b) För tid innan intjänad pensionsrätt 1997-12-31 börjar betalas ut ska värdet av den pensionen förändras vid utgången av ett kalenderår (t) genom att multipliceras med IBB för det kalenderåret (t) och divideras med IBB för det närmast föregående kalenderåret ($t-1$).

Börjar pensionen betalas ut under kalenderåret (t) ska värdet i stället förändras vid utgången av den kalendermånad som närmast föregår den då

pensionen börjar betalas ut. Dessutom ska förändringen av värdet av pensionen vid beräkningen enligt ovan multipliceras med en tolfedel av antalet kalendermånader under kalenderåret (t) innan pensionen börjar betalas ut.

c) Livränta enligt KAP-KL ska för tid innan den börjar betalas ut förändras i samma grad som PBB ändrats från den kalendermånad då livräntan beräknats. Uppräkning sker på samma sätt som anges i b).

d) Pensionsbehållning och intjänad pensionsrätt 1997-12-31 ska förändras i samma grad som PBB ändrats från den kalendermånad då pensionen började betalas ut.

e) Vid utbetalning av förmånsbestämda pensioner enligt KAP-KL ska dessa förändras i samma grad som PBB ändrats från den kalendermånad då pensionen började betalas ut.

2. De förslag till s.k. tariffer för beräkning av avgiftsbestämd ålderspension och intjänad pensionsrätt 1997-12-31 som har utarbetats av KPA Pensionsförsäkring AB (publ), ska tills vidare anses godkända av Pensionsnämnden. Pensionsnämnden ska senast vart femte år se över antaganden om ränta, dödlighet m.m. som ligger till grund för dessa tariffer och vid behov ta ställning till ändrade tariffer.

II För förhandlingar

3. Enligt ramen för tillgängligt löneutrymme enligt HÖK får förhandlingar upptas om att avstå del av nämnda utrymme för avsättning till avgiftsbestämd ålderspension enligt KAP-KL.
4. Bestämmelserna i §§ 21 och 23 utgår från att en arbetstagare i normalfallet kan tillgodoräkna tid mellan 28 och 65 års ålder. Om dessa åldersgränser ändras, antingen genom ändring i KAP-KL eller i lag, ska förhandlingar upptas i syfte att göra ändringar i dessa paragrafer avseende åldersgränserna och tidsfaktorerna nämnare.
5. Om förutsättningarna för detta avtal ändras mer väsentligt genom ändringar i socialförsäkringarna, arbetsrättslagarna eller andra lagar eller förordningar som har påverkan på pension, ska – utan hinder av avtalets bestämmelser om giltighet och uppsägning – förhandlingar kunna upptas om sådana ändringar av avtalet, som direkt föranleds av de ändrade förutsättningarna.
6. I KAP-KL har parterna genomfört ett flertal förändringar av såväl materiell som redaktionell karaktär i förhållande till PFA. Förändringarna i KAP-KL är omfattande och tekniskt komplicerade. Parterna är därför överens om att förhandlingar ska kunna tas upp om effekten av en genomförd förändring väsentligt avviker från den gemensamma partsavsikten.
7. Oavsett om en part på arbetsgivarsidan säger upp avtalet innan överenskomna höjningar av procentsatserna i § 11 för åren 2008 och 2010 trätt i kraft, ska värdet av dessa ingå i förhandlingarna om ett nytt pensionsavtal om det inte är uppenbart oskäligt.

III För analys och översyn

8. Parterna ska under år 2006 genomföra en inventering avseende aktualisering av pensionsgrundande anställningstid samt bilda sig en uppfattning om när aktualiseringen ska vara genomförd.

9. Parterna är ense om att göra en översyn av Försäkringsvillkor för Avgiftsbefrielseförsäkring för anställda i kommuner och landsting m.fl. så att nya fristående försäkringsvillkor kan träda i kraft senast den 1 januari 2007.

10. Parterna ska gemensamt utreda hur förutsättningarna för överföring av löneväxlat belopp enligt punkten 10 i bilaga 2 påverkas av aktuell lagstiftning och av att den förmånsbestämda ålderspensionen är oantastbar från och med 2007-01-01. Utredningen ska vara klar senast 2007-12-31. Utredningens resultat ska tillföras KAP-KL.

11. Enligt KAP-KL ska utfästelser om pension vara tryggade. Arbets- tagarparterna har i förhandlingarna ställt krav på att Pacta ska ha en ordning som så långt möjligt garanterar dessa pensionsutfästelser.

Parterna är ense om att Pacta senast 2007-12-31 ska ha infört en sådan ordning, exempelvis innebärande försäkringslösning, årligt uppgiftslämnande om tryggnade m.m.

12. Parterna är ense om att under år 2010 analysera tillämpningen av bestämmelserna i KAP-KL om särskild avtalspension i ett representativt urval kommuner, landsting och regioner.

13. Parterna är ense om att under år 2010 analysera effekten av den nya lagstiftningen för räddningstjänsten, SMO, avseende möjligheterna att erbjuda äldre arbetstagare inom räddningstjänsten arbetsuppgifter som inte innebär tjänstgöring i utryckningsstyrka.

IV För övriga frågor

14. Parterna är överens om att de försäkringstekniska riktlinjerna avseende avgiftsbestämd ålderspension enligt KAP-KL ska vara utformade på ett könsneutralt sätt.

15. Parterna är ense om att vid försäkring enligt § 14 är arbetsgivaren försäkringstagare. I fråga om rätten till försäkringsförmån är varje försäkrad försäkringstagare.

16. Parterna har gemensamt utarbetat riktlinjer för hur en arbetstagare kan informeras om sina pensionsförmåner. Riktlinjerna beskrivs i ett särskilt dokument som inte har kollektivavtals ställning.

Försäkringsvillkor för Avgiftsbefrielseförsäkring för anställda i kommuner och landsting m.fl.

Försäkringsvillkor för Avgiftsbefrielseförsäkring för anställda i kommuner och landsting m.fl. ska tillämpas under en övergångsperiod för arbetstagare som omfattas av KAP-KL.

§ 1 Försäkringsvillkor m.m.

För avgiftsbefrielseförsäkring gäller dessa bestämmelser samt de bestämmelser i övrigt som fastställts i överenskommelser mellan parterna.

§ 2 Försäkrad och försäkringstagare

Varje försäkrad, d.v.s. arbetstagare för vilken Pensionsbestämmelserna (PB) i tillämpligt PFA gäller, är försäkringstagare. De skyldigheter som enligt FAL åvilar försäkringstagare gentemot försäkringsgivare, ska dock avse arbetsgivaren. Den försäkrade ska till försäkringsgivaren lämna anmälan och uppgifter i enlighet med vad som följer av försäkringsvillkoren för AGS-KL.

§ 3 Avgiftsbetalning vid månadsersättning från avgiftsbefrielseförsäkring

Avgiftsbefrielseförsäkring innebär att avgiften till försäkrads avgiftsbaserade ålderspension betalas av avgiftsbefrielseförsäkringen under tid med månadsersättning från AGS-KL eller under tid med arbetsskadelivränta som samordnas med sjuk- eller aktivitetsersättning. Avgift betalas dock längst till och med kalendermånaden innan ålderspension enligt PB börjar utges.

Om arbetstagarens anställning upphör under sjukpenningtid eller om arbetstagaren insjuknar under efterskyddstid enligt AGS-KL betalas avgiften även under sjukpenningtid för tid efter det att anställningen upphört.

Är arbetsförmågan inte helt nedsatt betalas avgiften i förhållande till minskningen av arbetstiden hos arbetsgivaren.

Avgiften avsätts i sin helhet till den försäkrades individuella del enligt PB.

Anmärkning

Om arbetstagarens anställning upphör under sjukpenningtid eller om arbetstagaren insjuknar under efterskyddstid enligt AGS-KL kan – efter beslut i rådgivningsnämnden – avgift betalas under sjukpenningtid även för långtidssjuk som inte blir berättigad till månadsersättning från AGS-KL.

§ 4 Avgiftsunderlag

Vid avgiftsbefrielse utgörs avgiftsunderlaget av den inkomst som förvärvats i anställning som omfattas av PB hos arbetsgivaren och som ligger till grund för månadsersättning från AGS-KL. Även delar av lön som överstiger 7,5 prisbasbelopp medräknas.

Anmärkning

Avgiftsunderlaget vid insjuknandetidpunkten räknas upp med den årliga förändringen av inkomstbasbeloppet (för åren 1998–2000 gäller det förhöjda prisbasbeloppet). Motsvarande ska gälla lönedelar över 7,5 prisbasbelopp.

§ 5 Avgiftsbetalning under tid med arbetsskadelivränta

Avgiftsbefrielseförsäkringen gäller även under tid med arbetsskadelivränta som inte är samordnad med sjuk- eller aktivitetsersättning, om arbetsskadelivräntan börjar uppbäras från och med 2001-06-01 eller senare.

Avgiftsunderlaget utgörs av den inkomst som förvärvats i anställning som omfattas av PB hos arbetsgivaren och som ligger till grund för arbetsskadelivräntan. Även delar av lön som överstiger 7,5 prisbasbelopp medräknas. Avgiftsunderlaget vid den tidpunkt livräntan börjar utges räknas årligen upp enligt reglerna i § 4.

§ 6 Nämnd

En rådgivande nämnd ska finnas med uppgift att ge råd och anvisningar angående tolkning och tillämpning av försäkringsvillkoren för Avgiftsbefrielseförsäkringen. Beslut i nämnden ska vara enhälligt.

På begäran av part i försäkringsavtal, kollektivavtalet PFA eller av den som gör anspråk på försäkringsersättning ska fråga som rör tolkning och

tillämpning av försäkringsvillkoren för Avgiftsbefrielseförsäkringen behandlas av nämnden.

Rådgivande nämnden består av sex ledamöter. Till nämnden utser Landstingsförbundet en ledamot, Svenska Kommunförbundet två, Svenska Kommunalarbetsförbundet en och övriga arbetstagarparter i kollektivavtalet PFA gemensamt två. För varje ledamot utses en ersättare i samma ordning.

§ 7 Tvist

Uppkommer tvist om tolkning och tillämpning av försäkringsvillkor för Avgiftsbefrielseförsäkringen har part i tvisten rätt att hänskjuta tvisten av Skiljenämnden för Avgiftsbefrielseförsäkringen för slutligt avgörande.

Skiljenämnden beslutar huruvida part som begär det ska beredas tillfälle att föra sin talan muntligt. Skiljenämnden sammanträder i Stockholm om inte skiljenämnden beslutar om annat.

Skiljenämnden består av sju ledamöter, varav en ledamot tillika är ordförande. Sex ledamöter och ersättare för dessa utses i samma ordning som för Rådgivande nämnden. Ordförande och ersättare för denne utses gemensamt av de organisationer som utsett övriga ledamöter.

Före avgörandet i skiljenämnden ska tvistefrågan ha behandlats av Rådgivande nämnden.

Lokalt kollektivavtal KAP-KL

§ 1 Innehåll

Till Lokalt kollektivavtal KAP-KL, nedan kallat avtalet, hör

1. de bestämmelser som de centrala parterna genom förhandlingsprotokoll den 8 december 2005 har träffat överenskommelse om för KollektivAvtalad Pension – KAP-KL enligt § 1 vad avser bilagorna 1, 2 och 4 samt §§ 2 och 3, samt
2. de bestämmelser i övrigt som de lokala parterna träffar överenskommelse om ska ingå i avtalet.

§ 2 Giltighet och uppsägning

Mom. 1 Avtalet gäller tills vidare från och med den 1 januari 2006. PFA 98/01 upphör då att gälla för de arbetstagare som omfattas av avtalet.

Anmärkning

För en arbetsgivare som blir medlem i en arbetsgivarorganisation som är central part i KAP-KL efter den 1 januari 2006 gäller avtalet med beaktande av 26 § MBL från den tidpunkt som arbetsgivaren blir medlem.

Mom. 2 Avtalet upphör vid ingången av ett kalenderår, om en part skriftligen säger upp avtalet minst tre kalendermånader före årsskiftet. Med uppsägningen ska följa ett förslag till nytt kollektivavtal.

Avtalet kan tidigast upphöra den 1 januari 2008.

Säger en central part upp KAP-KL upphör avtalet att gälla vid samma tidpunkt, om inte de centrala parter som uppsägningen gäller för kommer överens om annat.

Anmärkning

Detta förutsätter att berörd central part är arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation för den arbetsgivar- respektive arbetstagarpart som är bunden av avtalet.

Lokalt kollektivavtal KAP-KL

§ 1 Innehåll

Till Lokalt kollektivavtal KAP-KL, nedan kallat avtalet, hör de bestämmelser som de centrala parterna genom förhandlingsprotokoll den 8 december 2005 har träffat överenskommelse om för KollektivAvtalad Pension – KAP-KL enligt § 1 vad avser bilagorna 1, 2 och 4 samt §§ 2 och 3.

§ 2 Giltighet och uppsägning

Mom. 1 Avtalet gäller tills vidare från och med den 1 januari 2006. PFA 98/01 upphör då att gälla för de arbetstagare som omfattas av avtalet.

Anmärkning

För en arbetsgivare som blir medlem i Arbetsgivarförbundet Pacta efter den 1 januari 2006 gäller avtalet med beaktande av 26 § MBL från den tidpunkt som arbetsgivaren blir medlem.

Mom. 2 Säger en central part upp KAP-KL upphör avtalet att gälla vid samma tidpunkt, om inte de centrala parter som uppsägningen gäller för kommer överens om annat.

Anmärkning

Detta förutsätter att berörd central part är arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation för den arbetsgivar- respektive arbetstagarpart som är bunden av avtalet.

Riktlinjer för arbetsgivarens informationsansvar

Arbetsgivarens informationsansvar gäller de pensionsförmåner som arbetstagaren tjänat in hos arbetsgivaren.

En arbetstagare ska informeras om den intjänade kollektivavtalade pensionen årligen om det är möjligt avseende följande uppgifter. Information som kan lämnas vid samma tidpunkt ska lämnas samlat.

1. Avgiftsbestämd ålderspension

Den procentsats och det avgiftsunderlag som ligger till grund för årets avsättning ska anges.

De avsatta pensionsavgifterna hos arbetsgivaren ska anges i krontal.

Det ska anges till vilket pensions- eller fondförsäkringsbolag pensionsavgiften har betalats. Detta gäller även för arbetstagare som inte gjort ett aktivt val av försäkringsbolag.

Försäkringsbolaget ansvarar för att årligen informera arbetstagaren om pensions- eller fondförsäkringen enligt Finansinspektionens föreskrifter.

2. Förmånsbestämd ålderspension

Prognos om pensionsbelopp per månad från 65 års ålder ska anges.

Föregående års pensionsbelopp inklusive värdeförändring under föregående år med förändring av PBB ska anges.

3. Särskild ålderspension för arbetstagare inom räddningstjänsten

Riktad information till berörda arbetstagare inom räddningstjänsten med principer för olika pensionsavgångar ska anges.

När en berörd arbetstagare inom räddningstjänsten fyllt 50 år ska en prognos om pensionsbelopp per månad anges, med reservation för att förmånen är antastbar.

4. Pension till efterlevande

Efterlevandeförmån i form av årsbelopp eller information om förmånen och dess principer samt vilka som har rätt till förmånen ska anges.

5. Intjänad pensionsrätt 1997-12-31

Intjänad pensionsrätt 1997-12-31 ska anges som livslångt månadsbelopp från 65 års ålder.

Redovisning av intjänad pensionsrätt 1997-12-31 lämnas när samtliga tidigare anställningar har utretts och aktualiserats.

6. Pensionsbehållning hos arbetsgivaren

Pensionsbehållning vid årets början inklusive värdeförändring under föregående år med aktuell räntesats ska anges.

Prognos om pensionsbelopp per månad från 65 års ålder ska anges.

Arbetstagarens val av pensions- eller fondförsäkring

Arbetsgivaren ska informera arbetstagaren om val av pensions- eller fondförsäkring enligt följande.

Information om att arbetstagaren kan välja pensions- eller fondförsäkring avseende avgiftsbestämd ålderspension ska lämnas. Närmare information om försäkringsbolagen och deras pensions- eller fondförsäkringar görs direkt mellan arbetstagaren och försäkringsbolagen.

Valblankett samt objektiv och övergripande information om val ska erbjudas.

Övrigt

Arbetsgivaren ska till arbetstagaren lämna avgångsbesked om intjänad pensionsförmån och hur beloppet kan tas ut.